

20, Д.: вид-во Дн-го нац. ун-ту залізн. тр-ту ім. ак. В Лазаряна, 2008., С. 78-81.

10. Бусленко Н.П. Моделирование сложных систем / Н.П. Бусленко. – М.: Наука, 1978. – 399 с.

Аннотация

Рассмотрена проблема безопасности движения на пересечениях автомобильного и железнодорожного транспорта. А также предложена методика оценки дополнительных экономических затрат при эксплуатации транспортных развязок в одном уровне.

Ключевые слова: транспортные развязки, безопасность движения, дополнительные экономические затраты.

Annotation

The problem of traffic safety at the intersections of road and rail transport is considered. And also the technique of an estimation of additional economic expenses at operation of transport interchanges in one level is offered.

Key words: transport interchanges, traffic safety, additional economic costs.

Стаття надійшла до редакції у березня 2018 р.

УДК 72.01:711.4.01

Шебек Н. М.²⁷, доктор арх., проф.,
ORCID 0000-0001-6038-3945

*Київський національний університет будівництва
і архітектури, Київ, Україна*

**МІСТОБУДІВНА ЕСТЕТИКА, ЇЇ МІСЦЕ І РОЛЬ У ФАХОВІЙ
ПІДГОТОВЦІ АРХІТЕКТОРА**

Розглянуто зміст поняття «містобудівна естетика», окреслено значення естетичної складової у фаховій підготовці архітектора містобудівного профілю, охарактеризовано методи естетичного пізнання та перетворення містобудівних об'єктів, якими мають оволодіти студенти відповідної спеціалізації.

²⁷ © Шебек Н.М.

Проблеми розвитку міського середовища. Вип.1 (20) 2018

Ключові слова: містобудівна естетика, фахова підготовка архітектора.

Постановка проблеми. У наш час архітектори здебільше обмежуються досягненням утилітарних цілей, що полягають у створенні окреслених нормативними документами зручних і безпечних для здоров'я умов життєдіяльності потенційних споживачів. У відповідності до вимог сьогодення майбутніх зодчих вчать задовольняти біологічні і соціальні потреби усередненого і знеособленого представника населення, елементарної чарунки суспільства або іншого колективу, створеного для виконання певних задач, витрачаючи на це якнайменше ресурсів і отримуючи якнайбільший зиск. З позицій таких професійних задач і формується перелік компетенцій, які має набувати випускник вищого навчального закладу архітектурного профілю.

Особливої гостроти тенденція приземлення прекрасних поривань юних душ набуває у підготовці майбутніх фахівців з містобудування. Захоплена необмеженими технологічними можливостями, і одночасно пригнічена вантажем соціальних, економічних, екологічних проблем молодь навчається дивитися собі під ноги і втрачає бажання підніматися над буденним і зазирати у глибини людської душі. На цьому тлі закономірно постає питання про сенс самого існування професії архітектора-містобудівника, адже з утилітарними завданнями формування техногенного довкілля легше впорається містобудівник-інженер, який у виші не гаяв роки на вивчення образотворчого мистецтва, композиції, історії мистецтва та архітектури.

Упередити своєрідне духовне каліцтво архітекторів містобудівного профілю можна завдяки послідовному опануванню ними містобудівної естетики – сукупності знань, умінь і навичок, здатних піднести проектування містобудівних об'єктів на рівень високого мистецтва. Це твердження може викликати чималий скепсис. Адже, на побутовому рівні естетичне ототожнюється з красивим – приємним для сприйняття, або, ще вужче, візуально привабливим. Поширення поверхневого розуміння категорії

естетичного на сферу організації урбанізованого середовища зводить нанівець самий сенс професійного обговорення цієї теми.

Мета статті. Такий стан справ спонукає до більш уважного розгляду поняття «містобудівної естетики», з'ясування її місця і ролі у фаховій підготовці архітектора.

Розгляд останніх публікацій з теми. Г. О. Осиченко виконала ґрунтовний аналіз наукових праць, пов'язаних з колом питань містобудівної естетики, та вивчила особливості естетичного сприйняття міського середовища [3]. І. В. Булах дослідила принципи і методи формування художнього образу міського середовища [2]. І. І. Стецюк простежила тенденції гармонійної трансформації цілісних фрагментів міського середовища [4].

Основна частина. Містобудівна естетика є своєрідним продовженням однойменної філософської науки. Ця обставина значною мірою зумовлює спорідненість їх понятійного і методологічного апарату. Центральною категорією естетики є естетичне. Загальною ознакою естетичного є виявлення загальнолюдського значущого у явищах дійсності. Межі естетичного окреслюють категорії, які втілюють такі естетичні властивості дійсності як прекрасне, піднесене, трагічне, комічне, потворне, низьке, жахливе, чарівне, зворушливе, дивовижне [1].

Центральною категорією містобудівної естетики теж є естетичне. Збагнути сутність цієї категорії стосовно містобудівних об'єктів можна через дослідження загальних законів практичного і духовного освоєння людиною життєвого простору. Для того ж, щоб опанувати навички естетичної організації містобудівних утворень, потрібно навчитися виявляти суспільно значущі ідеї, емоційно реагувати на них і підбирати засоби виразності, здатні з одного боку донести ці ідеї до широкого загалу мешканців, а з іншого – виразити ставлення автора до переосмислених ним явищ.

Навіть основам містобудівної естетики студента неможливо навчити за кілька кредитів у межах однієї окремої дисципліни. Розуміння художньої сутності професії приходить з роками, а різні точки зору на мистецтво у містобудуванні допомагають

викристалізуватися власній позиції. Проте, дбати про це потрібно від першого до останнього дня фахової підготовки архітектора.

На початкових стадіях навчання бажано познайомити майбутніх бакалаврів архітектури з азами методики художнього проектування елементів штучного довкілля, потім продовжувати заохочувати студентів до художньої творчості, опікуватися розвитком їх художніх здібностей, пояснювати особливості застосування художніх засобів для вирішення проектних задач різного рівня складності, приділяти увагу дотриманню балансу між матеріальними і нематеріальними орієнтирами проектної діяльності. Тоді студентам старших курсів, що навчатимуться за містобудівними спеціалізаціями, легше буде розібратися в матеріалі навчальної дисципліни «Естетика містобудування. Якісний рівень художньої підготовки випускників архітектурно-містобудівної спеціалізації має засвідчувати окремий розділ магістерської роботи з описом художньої програми формування урбанізованого середовища за темою випускної кваліфікаційної роботи.

Естетику можна ототожнити з теорією будь-якої художньої діяльності, а містобудівну естетику, відповідно, ідентифікувати як теорію художньої організації урбанізованого середовища. Такий підхід дозволяє розглядати «Естетику містобудування» як розділ архітектурної теорії, що вивчає закономірності художнього пізнання природного та штучного довкілля, а також сутність і форми містобудівної художньої творчості. У межах цієї дисципліни увага студентів зосереджується на двох основних питаннях: теоретичному – про природу естетичного в містобудуванні, і практичному – про способи естетизації урбанізованого середовища. В результаті вивчення цієї дисципліни майбутні архітектори містобудівного профілю мають оволодіти методикою складання розгорнутих у часі художніх програм формування окремих фрагментів урбанізованого середовища, основні положення якої можна представити у вигляді певної послідовності дій.

На етапі ознайомлення з вихідною ситуацією архітектор досліджує композиційний потенціал природних і техногенних

елементів ландшафту, оцінює міру урахування особливостей зорового сприйняття, якість і кількість візуальної інформації, доступної в середовищі та реєструє вади естетичної організації доквілля. Композиційний аналіз дозволяє виявити ступінь узгодженості елементів планування та забудови з природними компонентами ландшафту, наявність стилістичної єдності архітектури і предметного наповнення середовища, відповідність масштабного ладу його компонентів, адекватність у використанні декоративних властивостей елементів благоустрою та озеленення, промовистість колористичного рішення доквілля. В результаті у дослідника формується чітке уявлення про існуючий естетичний рівень досліджуваного міського фрагмента і найбільш перспективні заходи з його удосконалення.

Еволюційно-генетичний аналіз досліджуваних містобудівних об'єктів дозволяє визначити їх еволюційні перспективи та соціокультурну пластичність. На цьому етапі розробки художньо-образної концепції потрібно виявити зрозумілі та прийнятні для місцевого населення способи кодування значимої для нього інформації та співвіднести пропоновані зміни з попередньою історією містобудівного об'єкта. Мова йде про дешифровку тих умовних знаків, які мешканці певних територій використовували під час архітектурно-планувальної організації власного життєвого середовища для соціокультурної комунікації – обміну думками між членами суспільства. Творче переосмислення усталеної системи просторових символів полегшить архітектору долучення до історичного і національного досвіду певної громади та створить передумови для збагачення художньої мови авторського твору за рахунок накладання обертонів з узвичаєних уявлень майбутніх споживачів. Результатом еволюційно-генетичного аналізу має стати виокремлення сталих закономірностей формування урбанізованого середовища, які роблять його ідентичним самому собі на різних етапах історичного розвитку, та окреслення діапазону можливих позитивних змін оточення, спрямованих, з одного боку на збереження його тожсамості, а з іншого – на реалізацію назрілих

перетворень, підготовлених попередніми стадіями еволюції взаємоузгоджених з ним містобудівних систем та світоглядними змінами у пов'язаних з ним спільнотах.

Творче переосмислення зібраної інформації формує підґрунтя для розробки художньої концепції оновлення урбанізованого середовища, яка покликана узагальнити уявлення архітектора про особливості втілення у проєктованому містобудівному об'єкті авторського задуму про досконалу організацію штучного оточення. В основі художньої концепції має лежати суспільно значуща ідея забарвлена індивідуальністю митця. Для того, щоб архітектурно-містобудівними засобами виразити певну ідею, потрібно або мати власні переконання або вміти знайти чийсь міркування, зрозумілі і небайдужі авторові проєкту. Серед ідей, що мають значущість для людства в цілому, – неминущі культурні цінності та вічні питання про сенс життя, про місце людини у світі, про міжособистісні стосунки, про міжетнічні відносини.

Художня творчість «протікає у формі образного мислення, в процесі якого створюється неповторно оригінальний художній світ, який віддзеркалює реальність і втілює особистість автора» [1, с. 477]. Кінцевим продуктом художньої творчості є художній твір, у якому відтворюється художній світ – «концептуально навантажена модель дійсності, що складається з усвідомлених і пропущених крізь серце вражень буття» [1, с. 150] – художніх образів. Художній образ – це узагальнена і разом з тим конкретна картина навколишнього світу, створена творчою уявою митця на основі збережених в його пам'яті уявних образів. Естетичний зміст художнього образу передається художньою формою, для створення якої автор використовує комплекс різних засобів виразності, а саме: симетрію, ритм, колір, фактуру, динаміку, тощо. Єдина художня концепція дозволяє узгодити між собою всі художні образи твору.

Об'ємно-просторове моделювання проєктованого фрагменту урбанізованого середовища має на меті підбір архітектурно-містобудівних композиційних засобів, здатних матеріалізувати творчий задум проєктувальника, виражати особливості поєднання

частин у цілому задля досягнення художньої довершеності проектного рішення, його органічного вписування як у контекст існуючого природного й архітектурного середовища, так і у перебіг культурно-історичного розвитку суспільства.

Матеріалізована у художньому творі нова, доповнена, реальність, у свою чергу, викликає у свідомості споживачів низку уявних образів, які дозволяють зрозуміти думку автора та емоційно відгукнутися на неї. Сценарне моделювання поведінки потенційних споживачів в урбанізованому середовищі дозволяє передбачити послідовність вражень, які переживатимуть різні люди від сприйняття художніх образів, втілених у проєктованому оточенні. Розгортання зображально-пластичного образу містобудівного об'єкта в уявному часі і просторі покликане переконати автора у повноті урахування ним світогляду представників усіх груп населення, котрі можуть опинитися на реорганізованій території; запрограмувати емоційне забарвлення їх середовищних переживань та відрегулювати інтенсивність впливу кожної тематичної зони на психіку її відвідувачів в залежності від мети їх перебування на ділянці, маршрутів та характеру руху у просторі.

Ситуація, коли будь-який архітектурний курсовий проєкт дотягнеться до рівня художнього твору, а кожна містобудівна задача вирішуватиметься за законами драматургії, стане можливою, перш за все, за умови розуміння викладачами природи естетичного в містобудуванні та вільного володіння ними дієвими методами естетизації урбанізованого середовища. Впоратися з цим завданням не просто, адже більшість досвідчених педагогів цьому ніхто не вчив. Отже сподіватися лишається на їх особисту зацікавленість у підвищенні власної кваліфікації. Проте витрачені зусилля не будуть марними.

Уміння створювати нові світи, іншу або доповнену реальність, виражати особисті переживання – страждання і захоплення, рішучість і ніжність, ліризм і патріотизм засобами архітектури і містобудування високо цінується у сучасному світі. Саме автори проєктів, просякнених естетичним змістом виграють міжнародні

конкурси і отримують можливість будувати знакові об'єкти, що репрезентуватимуть нашу епоху в історії архітектури і містобудування. То чи варто продовжувати затискати синицю в руці, коли журавель кружляє у небі?

Висновки. Архітектурно-містобудівна освіта відрізняється від інженерно-містобудівної саме наявністю естетичної підготовки, яка на сьогодні не відзначається достатньою глибиною. Містобудівна естетика спрямовує зусилля фахівців на перманентну гуманізацію та гармонізацію оточення. Набути фахових компетенцій, необхідних сучасному архітектору містобудівного профіля, можна упродовж багаторічного цілеспрямованого навчання шляхом послідовного відшліфовування власної майстерності у застосуванні методів композиційного та еволюційно-генетичного аналізу містобудівних об'єктів, генерування взаємоузгоджених послідовностей середовищних художніх образів, об'ємно-просторового моделювання проєктованих фрагментів доквілля, сценарного моделювання поведінки потенційних споживачів в урбанізованому оточенні. Митцю, що працює над архітектурно-планувальною організацією життєвого середовища людини, розуміння законів художньої творчості дозволяє досягти найвищого рівня духовних переживань, отримати найбільше естетичне задоволення від власної творчої діяльності, здобути визнання сучасників і вдячність нащадків.

Список використаних джерел

1. Боров Ю. Б. Эстетика. – 4-е изд., доп. – М.: Политиздат, 1988. – 496 с.
2. Булах І. В. Принципи символізації архітектурно-художнього образу міського середовища: автореф. дис. ... канд. архітектури: 18.00.01. – Київ, КНУБА, 2016. – 21 с.
3. Осиченко Г. О. Методологічні основи формування естетики міського середовища: автореф. дис. ... д-ра архітектури: 18.00.01. – Київ, КНУБА, 2015. – 33 с.

4. Стецюк І. І. Соціокультурні принципи гармонійної трансформації міського середовища: автореф. дис. ... канд. архітектури: 18.00.01. – Київ, КНУБА, 2016. – 21 с.

Annotation

The content of the concept of "town-planning aesthetics" was consider. The values of the aesthetic component in the professional training of the architects of the town-planning profile were determined. Methods of aesthetic knowledge and transformation of urban planning objects, which should be master by students of the corresponding specialization, were characterize.

Key words: town-planning aesthetics, professional preparation of the architect.

Аннотация

Рассмотрено содержание понятия «градостроительная эстетика», определены значения эстетической составляющей в профессиональной подготовке архитектора градостроительного профиля, охарактеризованы методы эстетического познания и преобразования градостроительных объектов, которыми должны овладеть студенты соответствующей специализации.

Ключевые слова: градостроительная эстетика, профессиональная подготовка архитектора.

Стаття надійшла до редакції у лютому 2018 р.